

szép lyukas kőbaltát, találták 1934-ben gróf Nádasdy új tőzegtelepén.

A meritőpusztai harpuna jelentőségének megértésére érdekes tudnunk, hogy Hillebrand Jenő most megjelent munkája szerint (Magyarország őskőkora, Arch. Hungarica XVII. k.) Magyarország területéről eddig négy harpuna ismeretes. Egy a pilisszántói kőfülkéből (l. m. 17. l. IV. t. 12), három a Bánhida melletti Szelim barlangból (l. m. 26. l. V. t. 10—12). Ezek azonban mind tipustalan, kezdetleges formák, első kísérletei a szigony kialakulásának. Hozzájuk képest a mi harpunánk tökéletes alkotás, melyhez hasonlók Franciaországból ismeretesek, de kidolgozásban mindezeknél is fejlettebb típus. Értékét az is emeli, hogy a paleolit lelőhelyek száma Magyarország területén 24, a legújabb szegedi felfedezéssel összesen 25. A meritőpusztai lelettel e szám 26-ra emelkedett. Ezek közül a Dunántúl területére 10 esik. Fejér megyében kettő van: az egyik a csákvári Eszterházy-barlang, a másik Alsómeritőpuszta, melyek mind őskőkori lelőhelyek a paleolitikum világirodalmában is ismertté teszik vármegyénk nevét.

Marosi Arnold.

Gyűjtés és próbaásatás Kisapostagon.

A kisapostagi bronzkori temetőről már egy alkalommal megemlékeztünk (Szfvári Szemle, 1934, 46. l.). Azóta egy kisebb vétellel (Lt. sz. 9401—9421), 1935 március havában pedig a helyszínen végzett gyűjtéssel és próbaásatással gyarapodott állományunk. Gyűjtésünk eredménye cserépedény és bronztárgy (Lt. sz. 9560—92, 9608—14), a próbaásatás pedig 19 urnasír feltárással gazdagította ismereteinket. A leletek összegyűjtésében és az ásatás előkészítésében Gergely Béla, állami tanító volt nagy segítségünkre, aki mintegy őrszeme a muzeumnak, ott ahová egyéb kutatók is rávetik magukat. Így Kisapostagon 1934 folyamán a szegedi egyetem archeológiai intézete végzett kutatást anélkül, hogy az érdekelte Székesfehérvári Muzeummal ezt előzőleg megtárgyalta volna.¹⁾ Ma már a vall.- és közoktatásügyi miniszteriumnak a közgyűjteményekre vonatkozólag kiadott rendelete útját állja az ilyen idegen beavatkozásnak. Ennek értelmében Fejér vármegye területén a Nemzeti Muzeum keretébe tartozó közgyűjteményeken kívül egyedül a Székesfehérvári Muzeum ásathat, más csak az ő engedélyével.

Próbaásatásunknak ez alkalommal az volt a célja, hogy a sírok rendszeres feltárása által néhány teljes urnasírral gazdagítsuk eddig csak rendszertelen turkálásból származó, értékes kisapostagi gyűjteményünket. Összesen 19 sírt bontottunk föl. Teljeset alig egy-kettőt találtunk közöttük, miután az urnák oly közel vannak a felszínhez, hogy az eke nagy részüknek felső részét már lehorzsolta. A munkát Csikós József által bérelt Kollár-féle földön kezdtük meg, ahol 7 urnasírt bontottunk föl. (L. melléklet II. tábla 5. kép.)

1 sír. A belőle beszállított urna hasán négy barázdás, szalagalakú fül van. Összeragasztott pereme szélén szalagokkal zegzugos disz. Magassága 43·2 cm., szájbősége 26 cm. — Fedőtábla hasznavehetetlen volt. Az urnában fekvő csontokkal együtt talált bronzmellékletek: tű tojásdad lemezzel, mely a csucsán át van lukasztva, négy db. hajlított szélű lemez, tíz spirál töredék és nyolc kupaszerű diszitmény. — Lt. sz. 9593.

2 sír. A fedővel betakart urnát nem használhattuk föl. Mellette egy kis mészbetétes pohár feküdt függélyesen átfúrt két füllel. Bronzmellékletek az urnában: hengeralakú szöges pánt és ugyanolyan töredék; a pohárürben: lóherlevélalaku bronzlemez poncolt diszitéssel, félhold alakú csüngő, páros bronzspirál, számos egyéb töredék olvadási jelekkel, köztük felismerhető nyakperectöredék. A pohár méretei: mag. 9·4 cm, szájb. 9·7 cm. — Lt. sz. 9594.

3 sír. Urnája hatalmas méretű, teljesen ép edény, hasán 4 füllel. Fedőedénye apró darabokra törve az urna belsejében feküdt. Az urna külső oldalánál a hastájon két mészbetétes edényke és egy kisebb diszpohárka darabjai kerültek elő. Az egyikben bronztárgyak: tű, 8 lemez és spirálisan csavart sodrony tekercsek voltak. Az urna méretei: mag. 50, szájbőség 35·5 cm. Lt. sz. 9595.

4 sír. A teljesen összetört urnában mellékletek nem voltak.

5 sír. Tojásdad alakú urnája 48 cm. magas, szájbősége 27·5 cm. Hasán hosszant rovátkás fül, alsó részén barázdák, peremén zegzugos szalag. Fedőtábla teljesen szétmállott. Belsejében egy kis füles pohár feküdt. Lt. sz. 9596

6 sír. Négyfülü urnájának szájperemén fogazás. Mellette két oldalt egy-egy mészbetétes edényke. Az egyik edénykében egy kis aranyspirál és aranygolyócska, 3 félhold alakú csüngő és egyéb bronzok voltak. Lt. sz. 9597.

7 sír. Egyfülü és hasán ujjbenyomámos urnája hasznavehetetlen volt. Kívül két mészbetétes füles edényke került elő. A nagyobbikban 8 bronzlemez, 4 pápaszemes spirális, kupakalakú bronzgombok és spirálisan csavart bronzszalagok feküdtek. Lt. sz. 9598.

Március 19-én Vanus Mihály földjére tettük át ásatásunk színterét, a munkát 3·50 cm. hosszú és 3·20 széles kutató gödör kiásásával kezdtük meg, mely területen 6 urnasír került elő. Az itt kiásott sírok tartalma.

8. sír. A darabokra törött urnát nem volt érdemes kivenni, mellékletei is töredékek voltak, csak füles pohárkát sikerült belőlük megmenteni. Lt. sz. 9599.

9. sír. Urnáját kiselejteztük; a benne talált talpas tálkából és diszes füles pohárkából csak az utóbbit tartottuk meg. Lt. sz. 9600.

10. sír. Urnája menthetetlen volt, a fedelét képező füles tálát megőriztük. Lt. sz. 9601.

11. sír. Erősen törött urnájának érdekessége a perem széléből kiinduló két fül, fedő tála elpusztult. Lt. sz. 9602.

12. sír. Az urnájából a benne talált néhány bronzdarabot őriztük meg. A külső oldalán fekvő kis pohárka menthetetlen volt. Lt. sz. 9603.

13. sír. Urnájából apró töredékek maradtak fenn, melléklete kis füles pohár. Lt. sz. 9604.

14—15. sír. Nem volt érdemes kiszedni tartalmukat.

16. sír. Hatalmas méretű urnája apró darabokra mállott. Mészbetétes szájperemét azonban beszállítottuk. Az urnában talált edény is menthetetlen volt, de a bronzokat és egy az urna külső oldalánál talált mészbetétes pohárkát behoztuk. Lt. sz. 9605.

17. sír. Urnája kisebb fazék nyaka alatt ujjbennyomásos szalag. Fedő tála menthetetlen volt. Az urnából kis füles pohár került elő. Lt. sz. 9606.

18. sír. Melléklet nélküli urnája hasznavehetetlen.

19. sír. Az urnát nem volt érdemes megőrizni. A szájában talált, erősen összetört tálát azonban érdekes díszítése miatt behoztuk. Egyéb melléklete: bronzgyűrű és bronzlemezek. Lt. sz. 9607. (L. melléklet II. tábla 6. sz. kép).

Marosi Arnold.

¹⁾ Az ásatásról megjelent ismertetés: Dr. Bálint Alajos: A kisapostagi bronzkori urnatemető. Dolgozatok a M. kir. Ferenc József Tudományegy. Arch. Intézetéből, 1935, 1—2, 145. l. Az ismertetés szerint az urnatemető anyaga megegyezik a dömsödi urnatemetőjével és a bronzkor II. periódusába sorlandó.